שכוסס שעורים של תרומה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש [1]כי [א]יאכל פרט למזיק אמר רב שיזבי א"ר יוחנן [ב]זר שבלע שופין של תרומה והקיאן ואכלן אחר ראשון משלם (את) קרן וחומש [ג]שני [ד]אין משלם אלא דמי עצים לראשון בלבד: האוכל והשותה אין מצטרפין: מאן תנא אמר רב חסדא במחלוקת שנויה ור' יהושע היא דתנן [ה]כלל א"ר יהושע [ו]כל שטומאתו ושיעורו שוה מצטרף טומאתו ולא שיעורו שיעורו ולא טומאתו לא טומאתו ולא שיעורו אין מצטרפין רב נחמן אמר אפילו תימא רבנן עד כאן לא קא אמרי רבנן התם אלא לענין טומאה דשם טומאה חד היא אבל הכא משום יתובי דעתא הוא והאי לא מיתבא דעתיה וכן אמר ר"ל במחלוקת שנויה ורבי יהושע היא דתנן כלל א"ר יהושע כו' ורבי יוחנן אמר אפילו תימא רבנן עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא לענין טומאה אבל הכא משום יתובי דעתיה הוא והאי לא קא מיתבא דעתיה: **מתני'** [ז]אכל ושתה בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת אכל ועשה מלאכה חייב [ח](שני) חטאות [ט]אכל אוכלין שאינן ראוין לאכילה ושתה משקין שאינן ראוין לשתיה (א) [י]ושתה ציר או מורייס פטור: **גמ'** אמר ר"ל מפני מה לא נאמרה אזהרה בעינוי משום דלא אפשר היכי נכתוב נכתוב רחמנא לא יאכל [כ]אכילה בכזית נכתוב רחמנא לא תעונה קום אכול משמע מתקיף לה רב הושעיא נכתוב רחמנא השמר פן לא תעונה א"כ נפישי להו לאוי מתקיף לה רב ביבי בר אביי נכתוב רחמנא השמר במצות עינוי אם כן [ל]השמר דלאו לאו השמר דעשה עשה מתקיף לה רב אשי נכתוב אל תסור מן העינוי קשיא ותנא מייתי לה מהכא [מ][2]ועניתם את נפשותיכם וכל מלאכה לא תעשו יכול יהא ענוש (ב) על תוספת מלאכה ת"ל [3]וכל הנפש אשר תעשה כל מלאכה בעצם היום הזה על עיצומו של יום ענוש כרת ואינו ענוש כרת על תוספת מלאכה יכול לא יהא ענוש כרת על תוספת מלאכה אבל יהא ענוש כרת על תוספת עינוי ת"ל [4]כי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה ונכרתה על עיצומו של יום ענוש כרת ואינו ענוש כרת על תוספת עינוי יכול לא יהא בכלל עונש אבל יהא מוזהר על תוספת מלאכה ת"ל [5]וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה על עיצומו של יום הוא מוזהר ואינו מוזהר על תוספת מלאכה יכול לא יהא מוזהר על תוספת מלאכה אבל יהא מוזהר על תוספת עינוי ודין הוא ומה מלאכה שנוהגת בשבתות וי"ט אינו מוזהר עליה עינוי שאינו נוהג בשבתות וי"ט אינו דין שלא יהא מוזהר עליו אבל אזהרה לעינוי של יום עצמו לא למדנו מניין לא יאמר עונש במלאכה דגמר מעינוי ומה עינוי שאינו נוהג בשבתות וי"ט ענוש כרת מלאכה שנוהגת בשבתות וימים טובים לא כל שכן למה נאמר מופנה להקיש ולדון ממנו גזרה שוה נאמר עונש בעינוי ונאמר עונש במלאכה מה מלאכה לא ענש אלא אם כן הזהיר אף עינוי לא ענש אלא אם כן הזהיר איכא למיפרך מה לעינוי שלא הותר מכללו תאמר במלאכה שהותרה מכללה אלא לא יאמר עונש בעינוי דגמר ממלאכה מה מלאכה שהותרה מכללה ענוש כרת עינוי שלא הותר מכללו לא כל שכן למה נאמר מופנה להקיש ולדון ממנה גזירה שוה נאמר עונש בעינוי ונאמר עונש במלאכה מה מלאכה ענש והזהיר אף עינוי ענש והזהיר איכא למיפרך מה למלאכה שכן נוהגת בשבתות וימים טובים תאמר בעינוי שאינו נוהג בשבתות וימים טובים אמר רבינא האי תנא עצם עצם גמר מופנה דאי לא מופנה איכא למיפרך כדפרכינן לאיי אפנויי מופנה (ג) חמשה קראי כתיבי במלאכה חד לאזהרה דיממא וחד לאזהרה דליליא וחד לעונש דיממא וחד לאפנויי למגמר עינוי ממלאכה בין דיממא בין דליליא דבי ר' ישמעאל תנא נאמר כאן עינוי ונאמר להלן עינוי מה להלן לא ענש אלא אם כן הזהיר אף כאן לא ענש אא"כ הזהיר רב אחא בר יעקב אמר יליף שבת שבתון משבת [י]בראשית מה להלן לא ענש אלא אם כן הזהיר אף כאן לא ענש אלא אם כן הזהיר רב פפא אמר הוא

שכוסס. כל דבר שהוא אוכלו שלא כדרך אכילתו קרי ליה כוסס: **שופין.** פרונ"ש בלע"ז שבלע בלא כסיסה: **ראשון משלם קרן וחומש.** שאף היא דרך אכילתן: **ושני משלם דמי עצים לראשון.** שהרי קנאן הראשון ונתחייב בתשלומיהן והן אינן ראויות עוד אלא להסקה: **במחלוקת.** השנויה במקום אחר שנויה במשנתנו ולא דברי הכל היא אלא רבי יהושע היא: **שטומאתן ושיעורן שוה.** כגון שני חצאי זיתים משני מתים או משתי נבילות או שתי חצאי עדשה משני שרצים שזמן טומאתן שוה ושיעורן שוה לטמא בשיעור אחד: **טומאתו ולא שיעורו.** כגון שרץ ונבילה ששניהן טומאת ערב אבל אין שיעורן שוה לטמא שזה בכזית וזה בכעדשה: **שיעורו ולא טומאתו.** כגון מת ונבילה ששניהן בכזית וזה טומאת שבעה וזה טומאת ערב: **מתני' אינו חייב אלא חטאת אחת.** דחד שמא הוא דאכילה ושתיה מחד קרא נפקי: **אכל ועשה מלאכה.** תרי שמות נינהו דמתרי קראי נפקי: **גמ' אכילה בכזית.** משמע והתורה לא חייבה עליו אלא ביישוב הדעת: **השמר פן לא תעונה.** השמר פן תבא לידי לא תעונה: **א"כ נפישי להו לאוי.** השמר ופן ששניהן לא תעשה הן ואנן לאו אחד אמרינן שמא לא רצה להרבות בו לאוין: **השמר דלאו.** כגון השמר בנגע הצרעת (דברים כד) שלא יקוץ בהרתו: **השמר דעשה.** השמר שתתענה: **ותנא מייתי.** אזהרה בעינוי מהכא: **על תוספת מלאכה.** אם לא הוסיף מחול על הקודש להפסיק מן המלאכה מבעוד יום: **יהא מוזהר.** בלאו: **מה לעינוי וכו'.** כלומר עונש דמלאכה לאו מופנה הוא שאם באת ללמדו מעינוי יש להשיב מלאכה הותרה מכללה אצל גבוה: **חמשה קראי כתיבי במלאכה.** ארבעה לאוין וכרת אחד באחרי מות ובפ' אך בעשור (שבחומש הפקודים) [כ]: **וחד לעונש דליליא.** דאם אינו ענין לאזהרה תנהו לענין עונש: **ונאמר להלן** עינוי

כל שטומאתו ושיעורו שוה מצטרפין. שמעתי מקשה מאי איצטריך קרא לרבי עקיבא בפרק קמא דסנהדרין (דף ד.) לרביעית דם הבא משני מתים שמטמא באהל ומאי טעמא דרבנן דפליגי והא קיימא לן כל שטומאתו ושיעורו שוה מצטרפין ומתרצא דמיירי ברביעית דם הבאה משני נפלים שאין לא בזה ולא בזה רביעית מתחילה אבל שני מתים שיש בכל אחד עפי מרביעית לדברי הכל מצטרפין חצי רביעית מזה וחצי רביעית מזה וכן שמעתי שיש להיות בתוספתא אמנם לא מצאתי אותו: **השמר** דעשה עשה. אע"ג דרבי יוחנן אית ליה בפ' הקומץ רבה (מנחות דף לו:) השמר דעשה נמי לאו הכא אליבא דריש לקיש דהוא מרא דשמעתא משני: שהפלפלין

עין משפט נר מצוה

מו א מיי' פ"י מהל' תרומות הל' ע:
מז ב מיי' פ"ד מהל' טומאת אוכלין הלכה יא:
מח ג מיי' פ"ו מהל' שגגות הלכה ה:
מט ד מיי' פ"ג מהל' שביתת עשור הל' ה סמג לאוין סט טוש"ע או"ח סי' תרי"ב סעיף ו:
נ ה מיי' וסמג שם טוש"ע שם סעיף ט בהג"ה:

◆

תורה אור השלם

1. וְאִישׁ כִּי יֹאכַל קֹדֶשׁ בִּשְׁגָגָה וְיָסַף חֲמִשִׁיתוֹ עָלָיו וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת הַקֹּדֶשׁ: ויקרא כב יד
2. וּבֶעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם כָּל מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ: במדבר כט ז
3. וְכָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְהַאֲבַדְתִּי אֶת הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמָּהּ: ויקרא כג ל
4. כִּי כָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא תְעֻנֶּה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְנִכְרְתָה מֵעַמֶּיהָ: ויקרא כג כט
5. וְכָל מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה כִּי יוֹם כִּפֻּרִים הוּא לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא כג כח

◆

הגהות הב"ח

(א) מתני' משקין שאינן ראוין לשתיה פטור שתה ציר: (ב) גמ' יכול יהא ענוש כרת על תוספת מלאכה כו' כל מלאכה בעצם היום הזה והאבדתי את הנפש ההיא מקרב עמה על עיצומו כו' ונכרתה מעמיה על עיצומו: (ג) שם לאיי אפנויי מופנה מבדי חמשה קראי כתיבי:

◆

לעזי רש"י

פרונ"ש, שזיפים.

◆

רבינו חננאל

הכוסס שעורים של תרומה. וכן האוכל תרומה אכילה גסה משלם הקרן ואינו משלם את החומש. מאי טעמא איש כי יאכל כתיב פרט למזיק. א"ר יוחנן זר שבלע שזפין של תרומה והקיאן, דרך בית הריעי, ובא אחר ואכלן, הראשון משלם קרן וחומש, והשני אינו משלם אלא דמי עצים לראשון בלבד. האוכל והשותה אין מצטרפין. כלומר, המאכל והמשקה אין מצטרפין. אוקימנא רב חסדא למתניתין לר' יהושע ותנא קמא חולק עליו, דתנן במעילה פרק ד' כלל א"ר יהושע כל שטומאתו ושיעורו שוין מצטרפין זה עם זה, שיעורו ולא טומאתו, טומאתו ולא שיעורו אין מצטרפין. וביום הכפורים כיון שהאוכלין שיעורן ככותבת, והמשקין שיעורן (ברביעית) [כמלא לוגמיו], שיעורו של זה לא שיעורו של זה לפיכך אין מצטרפין, וכר פלוגתיה דר' יהושע חולק. וא"ר יוחנן וגם רב נחמן קאי כוותיה, דמתניתין דברי הכל היא, ולא פליגי אלא לגבי טומאה דשם טומאה אחת היא. אבל הכא אי איכול אכילה ככותבת או שתי (כרביעית) [כמלא לוגמיו] מייתבא דעתיה. אבל חצי כותבת אוכלין וחצי (רביעית) [מלא לוגמיו] משקין לא מייתבא דעתיה. אכל ככותבת ושתה כרביעית בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת. אמר ריש לקיש מפני מה לא נאמרה אזהרה בעינוי משום דלא אפשר. היכי נכתוב לכתוב לא יאכל אכילה בכזית היא, לכתוב לא תעונה אכול משמע. מתקיף לה רב אשי ניכתוב לא תסור מן העינוי קשיא. ותנא מייתי לה אזהרה לעינוי מהכא, דתניא יכול יהא ענוש כרת על תוספת היום שמוסיפין ביום הכפורים מחול על הקדש, ת"ל כל מלאכהלא תעשו בעצם היום הזה. וכתיב וכל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה, על עצמו של יום ענוש כרת, ואין ענוש כרת על התוספת, יכול יהא מוזהר על התוספת, ואסיקנא (ד') [ה'] קראי כתיבי במלאכה, חד לעונש היום וחד לעונש הלילה, וחד לאזהרת היום, וחד לאזהרת הלילה. וחד לאקושי עינוי למלאכה, מה מלאכה לא ענש אלא אם כן הזהיר אף עינוי לא ענש אלא אם כן הזהיר.

מסורת הש"ס

א) ב"מ דף לט: מעילה דף יט: [פסחים לב:], ב) [עי' תוס' מנחות סב. ד"ה דבלע כו' כתבו הטעם משום שכבר נתחללה ע"ש], ג) מעילה דף יח., ד) כריתות דף יג., ה) נ"ל שתי, ו) שם, ז) [ברכות דף מט: פסחים ד' מט:], ח) [עירובין דף ס. מנחות דף לו:], ט) [נ"ל ועניתם את נפשותיכם וכל מלאכה לא תעשו דהך פסוק מוקדם בתורה ויקרא כג], י) [כל השבתות קריין שבת בראשית משום דכל מועדות נמי כתיב בהן שבת שבתון הלכך קרי ליה שבת בראשית שמוקדשת וכא משבת ימי בראשית דשבת בראשית כתיב בו ויכלו ויקדש אותו לשון הרמב"ם כ"כ קצת ע"א ד"ה שבת בראשית], כ) [נ"ל שבספר אמור ובעשור שבחומש הפקודים].

◆

גליון הש"ס

גמ' שני אין משלם אלא דמי עצים. עיין מנחות דף סב ע"א תוס' ד"ה דבלע וכתובות דף ל ע"ב בתוס' [ישנים] על הגמרא מתחייב בנפשו:

◆

מוסף רש"י

לא טומאתו ולא שיעורו. כגון מת ושרץ, דשרץ שיעורו בכעדשה וטומאתו עד הערב, ומת שיעורו בכזית וטומאתו שבעה (מעילה יז:). אכל ושתה בהעלם אחד. ביום הכפורים, אינו חייב אלא חטאת אחת. דשתיה בכלל אכילה (כריתות יג:). השמר דלאו לאו. השמר דכתיב במילתא דמזהר רחמנא לא תעשה הוי לאו גמור ללקות, כגון השמר בנגע הצרעת, דמשמע שלא יקוץ בהרתו, וכן השמר לך פן תכרות ברית וגו' (מנחות לו: ובעירובין צו.). השמר דעשה עשה. כי הא דושמרת את החוקה (שם) דמשמע שמור לעשות תפילין (מנחות שם).

◆

תוס' ישנים

אכילה ואומר רבי שיש חילוק באכילות שיש אכילה גסה מאד שקץ לאכול ויש לך שאינה גסה כל כך. מ"ר: זר שבלע שזפין של תרומה והקיאן כו' והשני אינו משלם אלא דמי עצים בלבד. תימה לרבי דהכא משמע כשהקיאן בינלן ולא חזו למיכל כלל אלא כמו עצים בעלמא הוו ואילו בשילהי גיד הנשה (חולין קג.) אמרינן דאכל חצי זית והקיאו וחזר ובלעו דחייב שהרי נהנה גרונו בכזית ומלינו למימר דהתם מיירי שלא כפניו כגון שלא ידע שהקיאו כדאמר בפרק בהמה המקשה (שם עא.) דהכי כפניו לא חזי שלא כפניו מיחזי חזי וה"ל חיים כהן מיכן דהכא מיירי בתרומה שנתחללה באכילת הראשון ונפקא ליה מתורת תרומה כדאמרינן בפ"ק דכריתות (דף ז.) כהן שסך שמן של תרומה בן בתו ישראל מתעגל בו ואינו חושש דכתיב ומתו בו כי יחללוהו פרט לזו שמחוללת ועומדת להכי פטור השני אבל בחולין מיירי גבי חלב ואין נראה לחלק בין סך נה כהן שנעשה הדבר כביתר לבלעה זר דשמא אכתי קאי וקיימא באיסורא אבל אין נראה לרבי דאי טעמא משום חילול ישלם השני קרן לראשון לכל הפחות כמו פירות ולמה לא ישלם אלא דמי עצים ועוד דבכולה סוגיא דהכא מיירי בדברים שאינן ראויין לאכילה שקלקלום כגון אכילה גסה וכוסס שעורין על כן נראה כדפרי' וכן היה אומר רבי דטעמא משום דלא חזו לאכילה עוד משקיא אותן. מ"ר: חד לעונש דיממא וחד לעונש דליליא. לא ידענא אי בעינן בכל דוכתא עונש דיממא ולילא במלאכה כגון שבתות וימים טובים ותוס"מ: